

Nr 16

Utlåtande i anledning av motioner angående byggande av anslutningsväg vid omläggning av allmän väg, m. m.

Tredje lagutskottet har behandlat två i riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 513 i första kammaren av herr *Georg Carlsson m. fl.* samt nr 604 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Wahrendorff*.

I motionerna hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte "anhålla om utredning och förslag rörande frågorna om ordnande av anslutningsväg vid anläggning av allmän väg och om ersättning för ekonomisk förlust till följd av omläggning eller indragning av allmän väg".

En närmare redogörelse för motionernas innehåll lämnas här nedan.

Över motionerna har utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Motionernas innehåll.

Motionärerna anför.

De äldre allmänna vägarna ha vanligtvis en slingrande sträckning, som nära ansluter till bebyggelsen. Vid ombyggnad måste en sådan väg ges en rakare linjeföring och kommer därför att ligga ett stycke från de gårdar och gårdsgrupper, som den förut passerat. Detta är till fördel ej endast för trafiken utan ibland även för bebyggelsen, som därigenom kanske fredas från genomgående intensiv biltrafik. I de flesta fall indrages den gamla vägen från allmänt underhåll enligt bestämmelserna i 8 § väglagen.

I de punkter där den nya och den gamla vägen skilja sig från eller korsa varandra ombyggnas anslutningarna av vägförvaltningen om så erfordras av trafiksäkerhetsskäl eller annan orsak. Däremot utför vägförvaltningen inga nya anslutningar emellan de nämnda punkterna. Att döma av vissa rättsfall torde nämligen skyldighet härtill icke föreligga.

Det skulle emellertid många gånger vara till fördel att så skedde. Genare och bekvämare förbindelse mellan bebyggelsen och den nya vägen skulle kunna erhållas, och vissa delar av den gamla vägen skulle bli obehövligen, varigenom det enskilda vägunderhållet skulle minska i omfattning. Olägenheterna för den berörda bygden av den gamla vägens indragande från allmänt underhåll skulle sålunda bli mindre, d. v. s. mindre orsak till missnöje med uträkning av allmänna vägar — särskilt bygdevägar — skulle föreligga.

Av sistnämnda skäl bör det enligt motionärernas mening åvila vägförvaltningarna att anordna och bekosta de nya anslutningarna. Vidare borde i arbets-

planer för vägars ombyggnad angivas var och hur de olika anslutningarna skall utföras. En bestämmelse därom i lag eller författning synes motionärerna motiverad.

Vidare anföres.

Vid omläggning av allmän väg inträffar ej sällan att fastigheter belägna invid den gamla vägen minska i värde till följd av omläggningen. Orsaken härtill kan vara enbart det längre avståndet till allmän väg men också andra, t. ex. att fastigheten blir förpliktigad att i betydande utsträckning svara för underhåll av enskild väg. Av sistnämnda skälet är det angeläget att förutnämnda spörsmål angående enskild anslutningsväg löses på sådant sätt att det ekonomiska intrånget till följd av vägomläggningen blir så litet som möjligt.

För ekonomisk förlust, som förorsakas av omläggning eller nedläggning av allmän väg, utgår enligt gällande rätt ej ersättning. Markägare som lider sådan förlust får således själv bära denna. Enligt vår mening finns det anledning att ifrågasätta, om en sådan ordning är konsekvent.

Enligt gällande lag skall ersättning utgå för det intrång, som markägare åsamkas då mark tages i anspråk för allmän väg. Om tillkomsten av vägen därvid bedömes vara till nytta för markägaren, jämkas ersättning i motsvarande mån. Med hänsyn härtill synes rätt till ersättning för förlust till följd av indragning eller omläggning av allmän väg vara befogad. Det kan inte anses riktigt att fastighetsägare, vilkens fastighet genom omläggning eller nedläggning av allmän väg erhåller sämre ekonomiskt läge, icke äger rätt till ersättning härför, medan å andra sidan den, vilkens fastighet erhåller ett förbättrat ekonomiskt läge, måste gälda detta genom jämkning av ersättningen för det intrång som skett.

Gällande rätt m. m.

De av motionärerna berörda frågorna är ej direkt reglerade i *lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar*. Lagen innehåller emellertid en avdelning, som bär rubriken "Om enskilda utfartsvägar" och i denna avdelning upptages (31 a—c §§) bestämmelser som har visst intresse i förevarande sammanhang. Bestämmelserna tillkom år 1947 och trädde i kraft den 1 januari 1948. Till grund för bestämmelserna låg ett av 1942 års stadsplanutredning avgivet förslag till byggnadslag m. m. (SOU 1945:15) samt en i anledning därav avgiven proposition (nr 131/1947).

Bestämmelserna innehåller i korthet följande.

Om så befinnes erforderligt för tillgodoseende av trafiksäkerheten eller eljest av särskilda skäl, äger länsstyrelse förordna, att enskild väg ej må anslutas till allmän väg utan länsstyrelsens tillstånd eller att befintlig enskild utfartsväg ej vidare må användas för ändamålet (31 a §). Kan till följd av sådant förordnande fastighet, som haft utfartsväg till allmän väg, icke erhålla lämplig utfart till sådan väg utan avsevärd kostnad för anläggning av ny eller ändrad väg för ändamålet, är fastighetens ägare berättigad till ersättning av väghållaren för sagda kostnad. Väghållaren, d. v. s. i regel staten eller en stad, äger själv bygga nödig utfartsväg och äger härvid, i den mån det erfordras, göra gällande den

rätt att påkalla förrättning enligt lagen om enskilda vägar, som tillkommer ägare av fastighet för vars räkning vägen bygges (31 b § första stycket). Om förordnande innebärande förbud mot utfart föranleder avsevärt men vid nyttjande av fastighet, som haft utfartsväg till den allmänna vägen, är ägaren berättigad till ersättning härför (31 b § andra stycket). Skulle förordnandet föranleda synnerligt men är ägaren berättigad fordra att fastigheten skall lösas (31 c §).

Av dessa bestämmelser och uttalanden vid deras tillkomst framgår bl. a. följande.

Då en allmän väg gives ändrad sträckning eller indrages, kan detta vara till förfång för de fastigheter, vilka varit belägna vid eller haft utfart till den allmänna vägen. Någon ersättning för den skada fastigheterna härigenom lider utgår icke enligt gällande rättspraxis. Om sålunda, t. ex., en affär är belägen vid en allmän väg, som omlägges med påföljd att affärsläget försämrats, kan innehavaren ej härpå grunda någon rätt till skadestånd. Ej heller är en fastighetsägare, som nödgas bygga ut en enskild väg för att få anslutning till den allmänna vägen i dess nya sträckning eller söka sig utfart på annat sätt, i allmänhet berättigad till ersättning härför. Ett förordnande enligt 31 a § kan emellertid medföra att anläggandet av den nya eller ändrade anslutningsvägen förorsakar fastighetsägaren extra kostnader. I sådant fall utgår ersättning enligt 31 b § men endast för de ökade kostnader som följer av det med stöd av 31 a § meddelade förbudet. Ersättning utgår jämväl i fall då sådant förbud avser en redan befintlig väg. Beträffande fastigheter som tillkommit före den nya lagstiftningens ikraftträdande gäller vissa undantagsbestämmelser som i någon mån ökar förutsättningarna för rätt att erhålla ersättning till följd av förordnande enligt 31 a §.

Av intresse är dessutom 19 § ovannämnda lag. Enligt detta lagrum är en fastighetsägare som upplåter mark till väg i regel berättigad till ersättning för upplåtelsen och för annat intrång som förorsakas av vägens byggande eller begagnande. Medför vägens framdragande jämväl nytta för fastigheten skall ersättningen jämkas med hänsyn därtill.

Sistnämnda bestämmelse innebär att de fastigheter som avstår mark för vägens framdragande får betala för den nytta de kan ha av vägen, under det att fastigheter som ej avstår mark men ändå har nytta av vägen ej behöver erlægga någon ersättning därför.

Bestämmelsen i fråga har ytterst hämtats från expropriationslagstiftningen. I 9 § expropriationslagen stadgas nämligen att om en del av en fastighet exproprieras och expropriationen eller den exproprierade delens användande föranleder skada eller intrång å den återstående delen men i annat hänseende jämväl nytta för densamma, skall ersättning för sådant men gäldas endast i den mån det överstiger nyttan.

Innebörden av denna bestämmelse i expropriationslagen är att avräkningen med hänsyn till nytta ej kan ske annat än beträffande ersättning för skada eller

intrång på restfastighet. Löseskillingen för den exproprierade marken får icke minskas av denna anledning. Avräkning torde ej heller få ske på fastighetsägarens personliga ersättning. Det föreligger alltså viss principiell skillnad mellan de ifrågavarande bestämmelserna i 19 § lagen om allmänna vägar och 9 § expropriationslagen. Detta föranledde år 1955 riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om en sådan översyn av 19 § lagen om allmänna vägar att regeln om avräkning för uppkommen nytta bringades i närmare överensstämmelse med 9 § expropriationslagen (tredje lagutskottets utl. nr 31). Uppdraget att verkställa översynen lämnades till vägmarksansättningskommittén som i en den 13 juni 1960 avgiven promemoria (stencilerad) förordade en sådan ändring av stadgandet i fråga, att dess innehåll skulle komma att i förevarande del motsvara 9 § expropriationslagen.

I propositionen nr 61 vid innevarande riksdag har framlagts vissa förslag i frågor som varit föremål för vägmarksansättningskommitténs utredningsarbete. Den av kommittén föreslagna ändringen av 19 § lagen om allmänna vägar har emellertid icke föranlett något Kungl. Maj:ts förslag. Skälen härtill har utförligt utvecklats i propositionen. Departementschefen har därvid angivit skäl för och emot den föreslagna ändringen men ansett det omöjligt att taga slutlig ståndpunkt i frågan innan resultatet föreligger av den utredning angående expropriationslagstiftningen som för närvarande pågår och som bl. a. har till uppgift att undersöka, om det genom en reform av expropriationslagens regler om avräkning av nytta mot skada är möjligt att i större eller mindre omfattning åt staten och kommunerna förbehålla sådan värdestegring, som uppkommer genom allmänna företag.

Remissyttrande

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen framhåller inledningsvis betydelsen av att den genomgående trafiken på mera trafikerade vägar kan framgå utan att alltför mycket störas av tillstötande trafik. Enligt styrelsens uppfattning måste därför — utan att vägens funktion med avseende å den mera lokalt betonade trafiken åsidosättes — antalet anslutningspunkter mellan enskild väg och allmän i möjligaste mån begränsas vid ombyggnad av äldre vägar. En av anledningarna till att en väg måste byggas om kunde för övrigt ofta vara att vägen i sin gamla sträckning ej erbjöd en tillfredsställande trafiksäkerhet på grund av ett alltför stort antal anslutningar.

Vidare anföres.

Motionärerna har berört möjligheten att genom en ny anslutning, belägen mellan den gamla vägslingans ändpunkter, göra viss del av den gamla vägen obehövlig. Styrelsen har ingen erinran häremot under förutsättning att avkall härigenom icke måste ske i fråga om trafiksäkerheten.

I motionen uttalas, att i arbetsplan borde angivas, var och hur de olika anslutningarna skulle utföras. Såsom motionärerna även framhållit kan detta emel-

lertid ej ske med hänsyn till väglagstiftningens nuvarande utformning. Detta spörsmål liksom i motionerna berörda frågor om ekonomisk gottgörelse m. m. bör emellertid prövas i samband med den översyn av väglagstiftningen, som skall utföras av 1960 års vägsakkunniga. Under sådana förhållanden synes motionerna för närvarande icke böra föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

Utskottet

Den i motionerna berörda frågan om anslutningsvägar är enligt utskottets mening förtjänt av uppmärksamhet. Anläggandet av nya sådana vägar skulle många gånger kunna medföra betydande fördelar, såväl ur ekonomiska synpunkter som ur trafiksäkerhetssynpunkt. Utskottet finner det därför lämpligt att frågan närmare utredes genom 1960 års vägsakkunnigas försorg.

Frågan om ekonomisk gottgörelse för förluster till följd av omläggning eller indragning av allmän väg är mycket komplicerad, särskilt med hänsyn till sambandet med annan likartad lagstiftning, främst expropriationslagstiftningen. Det synes därför nödvändigt att före ett slutligt ställningstagande avvakta bl. a. resultatet av den pågående utredningen om översyn av expropriationslagstiftningen. Detta synes emellertid icke hindra att frågan — åtminstone ur speciellt vägtekniska synpunkter — utredes även genom 1960 års vägsakkunnigas försorg.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner I:513 och II:604 icke måtte föranleda annan riksdagens åtgärd än att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att motionerna jämte detta utlåtande överlämnas till 1960 års vägsakkunniga.

Stockholm den 6 april 1961

På tredje lagutskottets vägnar:

HANS LEVIN

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Grym, Göran Karlsson*, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson, Åkesson*, Wirmark och Gunnar Pettersson*;

från andra kammaren: herr Levin, fru Torbrink, herrar Andersson i Ryggestad, Carlsson i Stockholm, Wachtmeister*, Grebäck, Hammarberg och Tobé*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.